

NACRT

OPŠTINA KOTOR

**LOKALNI PLAN
ZA KONTROLU POPULACIJE PASA NA TERITORIJI OPŠTINE
KOTOR 2024-2029**

Kotor, decembar 2023.godine

SADRŽAJ

UVOD	2
I OSNOV ZA DONOŠENJE LOKALNOG PLANA	3
II OSNOVNI POJMOVI	4
2.1. Skraćenice.....	5
III OSNOVNI PRINCIPI	6
3.21 Princip pet sloboda.....	6
IV ZAKONODAVNI OKVIR	7
V NEOPHODNI RESURSI, KAPACITETI I INFRASTRUKTURA	9
5.1. Tehnički i administrativni kapaciteti.....	9
5.2. Infrastrukturni kapaciteti.....	12
5.2.1. Sklonište za kućne ljubimce.....	12
5.2.2. Info služba.....	12
VI ANALIZA STANJA NA TERITORIJI OPŠTINE KOTOR	13
6.1. Zajedničko sklonište za smještaj napuštenih pasa za Opštinu Kotor i Opštinu Tivat	14
VII CILJEVI PLANA	15
VIII MJERE ZA USPOSTAVLJANJE SISTEMA ZA KONTROLU POPULACIJE PASA	16
8.1. Usvajanje Lokalnog plana za kontrolu populacije pasa.....	16
8.2. Identifikacijai registracija pasa.....	17
8.3. Kontrola razmnožavanja pasa.....	17
8.4. Unaprjeđenje uslova u skloništu za napuštene pse.....	18
8.5. Obuka.....	20
8.6. Edukacija i podizanje svijesti o odgovornom vlasništvu.....	20
8.7. Saradnja sa lovačkim udruženjima.....	21
8.8. Smanjenje učestalosti ugriza pasa.....	22
8.9. Kontrola životne sredine.....	22
IX MONITORING I EVALUACIJA PLANA	23
X LITERATURA	23
XI AKCIONI PLAN	25

UVOD

Planom za kontrolu populacije pasa na teritoriji opštine Kotor (u daljem tekstu: Plan) definišu se načela, ciljevi i mjere za kontrolu populacije napuštenih i vlasničkih pasa koji nisu pod nadzorom ljudi i njihovo praćenje. Cilj plana je uspostavljanje održivog sistema za kontrolu populacije pasa u zajednici, kao i poboljšanje zdravlja i dobrobiti vlasničkih pasa i pasa lotalica

Zakon o zaštiti dobrobiti životinja („Sl. list CG”, br. 14/08 i 47/15) je krovni propis kojim se uređuje oblast zaštite dobrobiti životinja i kojim su definisane obaveze i odgovornosti fizičkih i pravnih lica u cilju zaštite zdravlja i dobrobiti životinja. Napušteni psi i psi koji nisu pod nadzorom predstavljaju zdravstveni, bezbjednosni, socijalni i ekološki problem, a istovremeno, dobrobit ovih životinja je drastično narušena. Aktivnostima i radom na kontroli zdravlja i dobrobiti životinja utiče se i na kontrolu zdravlja ljudi. Populacija pasa može direktno da utiče na pojavu zoonoza, zato je izuzetno važno kontrolisati pse bez nadzora, naročito sprovođenjem mjera kontrole koje utiču na izvor pasa.

Skupština Opštine Kotor je usvojila Odluku o kućnim ljubimcima ("Sl. list CG" br. 10/10, 29/14, 39/17) kojom se propisuju uslovi i način držanja kućnih ljubimaca i uslovi i način zbrinjavanja, postupanja i kontrole razmnožavanja napuštenih i izgubljenih kućnih ljubimaca na teritoriji opštine Kotor. Zakonski osnov za donošenje ove odluke sadržan je u članu 27 stav 7 Zakona o zaštiti dobrobiti životinja („Sl. list CG“, br. 14/08, 40/11, 47/15), članu 15 stav 1 Zakona o komunalnim djelatnostima („Sl. list CG“, br. 55/16, 74/16, 02/18 i 66/19, 140/22), članu 27 stav 1 Zakona o lokalnoj samoupravi („Sl. list CG“, br. 02/18, 34/19 i 38/20, 50/22, 84/22) i članu 36 stav 1 Statuta Opštine Kotor („Sl. list CG - Opštinski propisi“, broj 37/19).

Shodno Odluci o osnivanju zajedničkog Skloništa za smještaj i zaštitu napuštenih i izgubljenih pasa sa područja Opštine Kotor i Opštine Tivat ("Sl. list CG - opštinski propisi" br. 4/10), na području Opštine Kotor na katastarskoj parceli br. 967 KO Kavač osnovano je zajedničko sklonište. Obavljanje poslova upravljanja, održavanja i pružanja usluga Skloništa povjereno je DOO "Komunalno Kotor".

Da bi se razumjela dinamika populacije pasa koriste se metode za dobijanje ukupnog broja populacije i metode za kontinuirano praćenje gustine i broja pasa na ulicama. Ove procjene populacije pasa takođe mogu da otkriju probleme koji se odnose na pse na određenoj lokaciji, što može pomoći prilikom određivanja prioriteta ključnih aktivnosti u sistemu kontrole. Važno je sprovesti demografsko ispitivanje kako bi se utvrdio izvor pasa lotalica (psi koji imaju vlasnika i slobodno lutaju; psi/štenad koja su rezultat nekontrolisanog razmnožavanja, a koje je vlasnik napustio; psi bez vlasnika koji se razmnožavaju), ponašanje vlasnika pasa i stav stanovništva prema psima na ulicama.

Problem napuštenih životinja može se riješiti samo planski organizovanom, kontinuiranom akcijom svih zainteresovanih strana u društvu kroz jasno osmišljen program humanog rješavanja ovog problema napuštenih životinja. Da bi Plan bio efikasan, potrebna je saradnja svih relevantnih institucija: lokalne samouprave, nadležnog Ministarstva - Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, komunalnog preduzeća, veterinaru, udruženja za zaštitu životinja i građana.

Plan je izradila Radna grupa formirana od predstavnika nadležnih Sekretarijata Opštine Kotor, DOO "Komunalno Kotor" - Sklonište za napuštene pse i veterinarske službe.

I OSNOV ZA DONOŠENJE LOKALNOG PLANA

Osnov za donošenje Plana sadržan je u obavezama iz akcionog plana koji je sastavni dio Nacionalnog Programa za kontrolu populacije pasa u Crnoj Gori.

Konvencija savjeta Evrope za zaštitu kućnih ljubimaca usvojena je 1987.godine. Ovaj međunarodni pravni izvor proklamuje osnovne standarde zaštite dobrobiti kućnih ljubimaca i postavlja temelje za korjenitu promjenu njihovog položaja u društvenim ali i pravnim sistemima evropskih država.

Kodeks o zdravlju kopnenih životinja OIE-a, 2009.godine je usaglasio smjernice za kontrolu populacije pasa lotalica – Poglavlje 7.7.. Mnoge države u Evropi su uspješno riješile ovaj problem tako što su uspostavile sveobuhvatni okvir za kontrolu populacije pasa koji uključuje: identifikaciju i registraciju, kontrolu uzgoja i prodaje pasa, kontrolu razmnožavanja, promociju odgovornog vlasništva i efikasnu kaznenu politiku. U Poglavlju 7.7 navedeni su sljedeći ciljeve za kontrolu populacije pasa:

1. podizanje nivoa zdravlja i dobrobiti populacije vlasničkih i pasa lotalica;
2. smanjenje broja pasa lotalica na prihvatljiv nivo;
3. promocija odgovornog vlasništva (edukacija i zakonski okvir koji podstiče odgovorno vlasništvo);
4. učestvovanje u stvaranju i održavanju populacije pasa imune na bjesnilo;
5. smanjenje rizika od drugih zoonotskih bolesti osim bjesnila;
6. upravljanje drugim rizicima po zdravlja ljudi (npr. parazitoze);
7. prevencija mogućih šteta po životnu sredinu i druge životinje;
8. prevencija ilegalne trgovine i prodaje.

U okviru OIE platforme za dobrobit životinja za Evropu, balkanske zemlje uključujući i Crnu Goru su se složile da do 2025.godine postignu potpunu usklađenost sa poglavljem 7.7. OIE procjena rađena 2015. i 2018.godine u 11 država pokazala je nizak nivo usklađenosti sa poglavljem 7.7. OIE je stoga uspostavila regionalnu mapu za pse lotalice za 11 balkanskih zemalja, kako bi podržala i pratila napredak ka ostvarenju vizije. Procjena je istakla niz nedostataka kao što su:

- nedostatak sistematskog praćenja broja i rasprostranjenosti pasa;
- nedostatak obrazovanja i informisanosti vlasnika pasa koji može uticati na kontrolu populacije pasa i odgovorno ponašanje vlasnika;
- nedostatak stručne obuke za veterinarske inspektore, zaposlena lica u skloništima, komunalnim preduzećima i nevladinim organizacijama;
- loši uslovi smještaja životinja u skloništima za napuštene životinje u registrovanim i neregistrovanim skloništima;
- neophodnost uspostavljanja sistema identifikacije i registracije kućnih ljubimaca odnosno uspostavljanja centralne baze;
- nedostatak resursa i tehničkih kapaciteta za razvoj i implementaciju odredbi o kontroli napuštenih pasa;
- slaba percepcija javnosti o napuštenim psima i nedostatak efikasnog učešća zainteresovanih strana;
- veliki broj ugriza pasa i naknada isplaćenih građanima, kao i visoki troškovi tretmana postekspozicijske profilakse (PEP);
- potreba za većom koordinacijom i komunikacijom zainteresovanih strana (stručna lica iz oblasti veterinarske struke, privatni i javni sektor, nacionalne i lokalne vlasti, NVO, stanovništvo, akademska zajednica, obrazovne institucije, međunarodne organizacije, istaknuti pojedinci, stručna lica iz kinološke struke).

Smjernice i preporuke za kontrolu populacije pasa lotalica su takođe predmet interesovanja brojnih međunarodnih i strukovnih organizacija koje se bave zaštitom životinja i njihove dobrobiti kao što su FAO, ICAM. Međunarodnu koaliciju za menadžment kućnih životinja (International Companion Animal Management Coalition - ICAM Coalition) čine predstavnici Svjetskog udruženja za zaštitu životinja (World Society for the Protection of Animals - WSPA), Međunarodno humanitarno društvo

(Humane Society International - HSI), Međunarodni fond za dobrobit životinja (International Fund for Animal Welfare - IFAW), Kraljevsko društvo za prevenciju okrutnosti nad životinjama (Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals - RSPCA), Univerzitetaska federacija za dobrobit životinja (Universities Federation for Animal Welfare - UFAW), Svjetsko udruženje veterinarara za brigu o sitnim životinjama (World Small Animal Veterinary Association - WSAVA) i Alijansa za kontrolu bjesnila (Alliance for Rabies Control - ARC).

II OSNOVNI POJMOVI

Pojedini izrazi upotrijebljeni u Planu imaju sledeće značenje:

1) dobrobit životinja je obezbeđivanje uslova u kojima životinja može da ostvaruje svoje fiziološke i druge potrebe svojstvene vrsti, kao što su ishrana i napajanje, prostor za smeštaj, fizička, psihička i termička udobnost, sigurnost, ispoljavanje osnovnih oblika ponašanja, socijalni kontakt sa životinjama iste vrste, odsustvo neprijatnih iskustava kao što su bol, patnja, strah, stres, bolesti i povrede;

2) držalac/vlasnik životinje je pravno ili fizičko lice, odnosno preduzetnik, koje ima pravo čuvanja, držanja, uzgoja, reprodukcije, prevoza i korišćenja životinje, kao i pravo prodaje životinje na osnovu pismenog odobrenja vlasnika i koje je odgovorno za život, zaštitu zdravlja i dobrobiti životinja;

3) eutanazija je postupak usmrćivanja koji se obavlja sredstvima i metodama određenim za tu svrhu i na propisan način tako da se životinjama prouzrokuje najmanja moguća bol, patnja i strah;

4) izgubljeni pas je pas kojeg je napustio vlasnik, odnosno držalac, bez njegove volje i koju on traži;

5) kućni ljubimci su psi, domaće mačke, domaće ptice, mali glodari, terarijumske, akvarijumske i druge životinje, koje se gaje ili drže radi rekreacije, zaštite ili pomoći čovjeku;

6) napušteni pas je pas koji nema dom ili se nalazi izvan njega, lišen je brige i njege vlasnika, odnosno držaoca i koji ga je svesno napustio;

7) obilježavanje i registracija životinja je postupak označavanja životinja na trajan način radi identifikacije, registracije i prikupljanja svih podataka u jedinstven informacioni sistem;

8) opterećenost kapaciteta (prihvatni kapacitet) je gornji limit gustine populacije pasa koja treba da bude podržana od okruženja, a zasniva se na pristupačnosti resursa kao što su hrana, voda, skloništa i prihvatljivost od strane stanovništva;

9) pas lualica je svaki pas koji nije pod direktnom kontrolom lica ili pas kojeg vlasnik ne sprječava u lutanju:

- pas koji ima vlasnika, ali ipak slobodno luta i nije pod stalnom kontrolom ili ograničenjem;
- pas koji slobodno luta i nema vlasnika;
- pas koji slobodno luta o kome vode računa pojedinci ili grupa građana;

10) plan kontrole populacije pasa je plan čiji je cilj kontrola i smanjivanje populacije pasa lualica na određeni nivo i/ili upravljanje populacijom na tom određenom nivou i/ili upravljanje radi postizanja definisanih ciljeva, uključujući i vlasničke pse bez nadzora;

11) sklonište za napuštene životinje je prostor sa objektima u kojem se privremeno smještaju pronađene životinje na dalju brigu i moguće udomljavanje;

12) sterilizacija i hirurški zahvat koji izvodi veterinar, a podrazumijeva ovarihisterekтомиju ženki i kastraciju mužjaka, a primjenjivaće se u terapijske svrhe i u svrhu kontrole populacije;

13) uhvati-steriliši-pusti (CNR – catch-neuter-release) je jedna od mogućih mjera kontrole populacije pasa kojom se psi lutalice nakon sterilizacije i veterinarske obrade vraćaju u sredinu iz koje su uzeti;

14) vlasnički pas je pas u vlasništvu i pod nadzorom lica koje je za njega odgovorno.

2.1. Skraćenice

CNR (Catch-Neuter-Release) – uhvati - steriliši - pusti

CNVR (Catch-Vaccinate-Neuter-Release) – uhvati - steriliši - vakciniši - pusti

FAO (Food and Agriculture Organization) – organizacija za prehranu i poljoprivredu

ICAM (International Companion Animal Management) – Međunarodna koalicija za menadžment kućnih životinja

I&R (Identification&Registration) – identifikacija i registracija

MPŠV – Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede

MUP – Ministarstvo unutrašnjih poslova

OIE/WOAH (World Organization for Animal Health) – Svjetska organizacija za zaštitu životinja

PEP (Post exposure prophylaxis) – Postekspozicijska profilaksa

UBHVF – Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove

UVCG – Udruženje veterinara Crne Gore

UVMPCG – Udruženje veterinara male prakse

VA – Veterinarska ambulanta

VKCG – Veterinarska komora Crne Gore

III OSNOVNI PRINCIPI

Osnovna načela na kojima se ovaj Plan zasniva su:

- 1) načelo održivosti** - Plan uspostavlja sistem kontrole i smanjenja populacije pasa lotalica, koji će trajno riješiti ovaj problem, odnosno kontinuirano ga kontrolisati;
- 2) načelo saradnje** - Plan se sprovodi uz zajedničke napore i saradnju nadležnih državnih i lokalnih organa, veterinarskih organizacija, komunalnih preduzeća i udruženja za zaštitu životinja;
- 3) načelo sveobuhvatnosti** - Plan se odnosi na cjelokupno rješavanje problema u vezi sa držanjem životinja, budući da je neodgovoran odnos prema životinjama, njihovo neadekvatno držanje i gajenje, kao i napuštanje i zanemarivanje životinja, problem koji u velikoj mjeri utiče na povećanje broja napuštenih životinja i zbog čega je potrebno preduzeti mjere koje bi rezultirale povećanjem odgovornosti vlasnika ovih životinja;
- 4) načelo integralnosti** - Podrazumijeva da državni i opštinski organi, u okviru svog djelokruga, obezbjeđuju integralnu zaštitu dobrobiti životinja sprovođenjem međusobno usaglašenih planova i programa;
- 5) načelo posvećivanja pažnje dobrobiti životinja** - Podrazumijeva da se u svim aktivnostima koje se preduzimaju u različitim oblastima koje se na direktan ili indirektan način odnose na životinje mora posvetiti puna pažnja zaštiti dobrobiti životinja;
- 6) načelo prevencije i predostrožnosti** - Podrazumijeva da svaka aktivnost koja je u direktnoj ili indirektnoj vezi sa životinjama mora biti planirana i sprovedena tako da predstavlja najmanji rizik po život i dobrobit životinja, ljudi i životne sredine i zasniva se na procjeni uticaja različitih načina korišćenja životinja na njihov život i dobrobit, kao i na korišćenju najboljih raspoloživih tehnologija, sredstava i opreme;
- 7) načelo odgovornosti** - Podrazumijeva da je vlasnik, odnosno držalac životinja odgovoran za njihov život i dobrobit i da je dužan da snosi troškove zbrinjavanja životinja čiji je vlasnik, odnosno držalac, ako više ne želi ili nije u mogućnosti da se stara o njima;
- 8) načelo kontinuiteta** - Plan se naslanja na programe, strategije i projekte koji su izrađeni, usvojeni i primenjivani u ovoj oblasti.

3.1. Princip pet sloboda

Koncept pet sloboda je ugrađen u osnove svih međunarodnih i nacionalnih propisa koji se odnose na dobrobit životinja. Pet sloboda (Five freedoms):

- 1) Sloboda od gladi i žeđi** kroz obezbjeđivanje dovoljnih količina kvalitetne hrane i svježe vode;
- 2) Sloboda od neudobnosti** kroz obezbjeđivanje odgovarajućeg zaklona i mjesta za odmor;
- 3) Sloboda od bola, povreda i bolesti** kroz obezbjeđivanje brze i adekvatne veterinarske njege i preventivne zdravstvene zaštite;
- 4) Sloboda od straha i stresa** kroz obezbjeđivanje uslova i postupaka koji ne dovode do mentalne patnje životinje;

5) Sloboda ispoljavanja osnovnih oblika ponašanja karakterističnih za vrstu kroz obezbjeđivanje dovoljno prostora, adekvatnih objekata za držanje životinja i odgovarajućeg društva životinja iste vrste.

IV ZAKONODAVNI OKVIR

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove imaju glavnu ulogu u donošenju relevantnih propisa u Poglavlju 12 - bezbjednost hrane, veterina i fitosanitarna politika. U oblasti veterinarske politike fokus djelovanja je stavljen na preventivne mjere i program obaveznih mjera zdravstvene zaštite životinja sa posebnim aspektom na opasne zarazne bolesti i zoonoze, naročito bjesnilo. Uprava vrši koordinaciju i kontrolu sprovođenja mjera obavezne zdravstvene zaštite životinja, u što su uključeni i ostali nadležni organi i to: specijalistička veterinarska laboratorija, veterinarska komora Crne Gore i registrovane veterinarske ambulante koje obavljaju poslove iz oblasti veterinarske djelatnosti propisane zakonskim i podzakonskim aktima koji uređuju ovu oblast.

Zakonska regulative iz oblasti zaštite dobrobiti životinja:

- **Zakon o zaštiti dobrobiti životinja** („Sl. list CG”, br. 14/08 i 47/15) kojim se uređuju prava, obaveze i odgovornosti pravnih i fizičkih lica za zaštitu dobrobiti životinja koje se uzgajaju ili drže za proizvodnju od nepotrebnog bola, patnje ili povreda, zaštite pri usmrćivanju, klanju i prevozu, pri obavljanju zahvata na životinjama i vršenju eksperimenata, kao i druga pitanja od značaja za dobrobit životinja;

- **Zakon o veterinarstvu** („Sl. list CG“, br. 30/12, 48/15, 57/15, 52/16 i 43/18) kojim se uređuju uslovi i način obavljanja veterinarske djelatnosti, zdravstvena zaštita životinja, mjere veterinarskog javnog zdravlja, veterinarska zaštita životne sredine, kao i druga pitanja od značaja za obavljanje veterinarske djelatnosti;

- **Zakon o identifikaciji i registraciji životinja** ("Sl. list RCG", br. 48/07, "Sl. list CG", br. 73/10, 40/11 i 48/15), kojim se uređuje način identifikacije i registracije životinja;

- **Pravilnik o načinu identifikacije pasa i mačaka** („Sl. list CG” br. 60/18) kojim se propisuje način identifikacije pasa i mačaka;

- **Pravilnik o načinu vođenja registra i izdavanju pasoša za kućne ljubimce** („Sl. list CG” br. 53/15 i 28/17) kojim se propisuje način vođenja registra kućnih ljubimaca i način izdavanja pasoša za kućne ljubimce;

- **Pravilnik o uslovima za nekomercijalno kretanje kućnih ljubimaca** („Sl. list CG” br. 42/16) kojim se propisuju bliži uslovi za nekomercijalno kretanje kućnih ljubimaca;

- **Pravilnik o mjerama za sprječavanje pojave, utvrđivanje, suzbijanje i iskorenjivanje bjesnila kod životinja** ("Sl. list CG", br. 53/11) kojim se propisuju mjere za sprječavanje pojave, otkrivanje, suzbijanje i iskorjenjivanje bjesnila kod životinja;

- **Pravilnik o mjerama za sprječavanje pojave Echinococcus multilocularis kod pasa** („Sl. list CG” br. 76/19) kojim se propisuju mjere za sprječavanje pojave Echinococcus multilocularis kod pasa;

- **Pravilnik o načinu držanja opasnih pasa** („Sl. list CG” br. 31/17) kojim su propisani uslovi i način držanja opasnih pasa;

- **Pravilnik o bližim uslovima koje treba da ispunjavaju objekti namijenjeni obuci pasa** („Sl. list CG” br. 30/16) kojim se propisuju uslovi koje treba da ispunjavaju objekti za obuku pasa u pogledu opreme i zaštite dobrobiti životinja i način vođenja registra objekata za obuku pasa;

- **Pravilnik o bližim uslovima koje treba da ispunjavaju odgajivačnice** („Sl. list CG” br. 21/15) kojim se propisuju se bliži uslovi koje treba da ispunjavaju odgajivačnice u pogledu objekta, opreme i uslova neophodnih za zaštitu dobrobiti životinja i način vođenja registra odgajivačnica;

- **Pravilnik o uslovima koje treba da ispunjavaju pansioni i skloništa za napuštene životinje** („Sl. list CG” br. 28/15) kojim se propisuju se bliži veterinarsko-sanitarni uslovi koje treba da ispunjavaju objekti za privremeni smještaj napuštenih kućnih ljubimaca pansioni i skloništa, način osposobljavanja lica za brigu o životinjama, način vođenja registra pansiona i skloništa i način vođenja evidencije o pronađenim životinjama i njihovom zbrinjavanju ili usmrćivanju;

- **Pravilnik o bližim uslovima koje treba da ispunjavaju objekti za prodaju kućnih ljubimaca** ("Sl. list CG", br. 102/21) kojim se propisuju bliži veterinarsko-sanitarni uslovi koje treba da ispunjavaju objekti za prodaju kućnih ljubimaca u pogledu objekta i opreme, uslovi neophodni za zaštitu dobrobiti životinja, način vođenja registra objekata za prodaju kućnih ljubimaca i način osposobljavanja lica zaposlenih u tim objektima;

- **Pravilnik o bližim uslovima koje treba da ispunjavaju prevoznik i prevozno sredstvo za prevoz životinja** („Sl. list CG” br. 49/18) kojim se propisuje bliži uslovi koje treba da ispunjavaju prevoznik i prevozna sredstva za obavljanje prevoza životinja, sadržaj plana puta i način osposobljavanja pratioca životinja;

- **Odluka o osnivanju Savjeta za zaštitu životinja** („Sl. list CG” br. 40/18) kojom se radi praćenja razvoja naučnih i stručnih saznanja na području zaštite životinja i predlaganja načina poboljšanja zaštite životinja u Crnoj Gori, davanja stručnih mišljenja po pitanjima etike i zaštite životinja u postupcima upotrebe životinja za eksperimente osniva Savjet za zaštitu životinja.

Zakonom o zaštiti dobrobiti životinja, članom 27, stav 7 navodi se da uslove i način držanja kućnih ljubimaca, način postupanja sa napuštenim i izgubljenim životinjama (kućnim ljubimcima), način zbrinjavanja i kontrole njihovog razmnožavanja propisuje nadležni organ lokalne samouprave, dok se članom 28 navodi da ako nije osnovano sklonište za napuštene životinje (kućne ljubimce), obavezu njegovog osnivanja i rad treba da finansira jedna ili više jedinica lokalne samouprave u skladu sa njihovim potrebama. U skladu sa ovim odredbama zakona na nivou lokalne samouprave proistekle su:

- **Odluka o osnivanju zajedničkog Skloništa za smještaj i zaštitu napuštenih i izgubljenih pasa sa područja Opštine Kotor i Opštine Tivat** ("Sl. list CG", opštinski propisi br. 4/10 od 26.01.2010. i "Sl. list CG", opštinski propisi br. 2/10 od 14.01.2010.) kojom se definisao okvir djelatnosti zoohigijene u oblasti zaštite i smještaja napuštenih i izgubljenih pasa;

- **Odluka o kućnim ljubimcima na teritoriji Opštine Kotor** ("Sl. list CG" br. 10/10, 29/14 i 39/17) kojom se propisuju uslovi i način držanja kućnih ljubimaca i uslovi i način zbrinjavanja, postupanja i kontrole razmnožavanja napuštenih i izgubljenih kućnih ljubimaca.

U drugoj polovini 2019.godine u Crnoj Gori je uspostavljen sistem identifikacije i registracije pasa (elektronska baza), a finansijska sredstva su obezbijeđena od strane Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede kroz MIDAS (IPARD LIKE II) projekat. U skladu sa Programom obaveznih mjera zdravstvene zaštite životinja, u 2019. i 2020.godini identifikacija i registracija pasa, kao i vakcinacija protiv bjesnila finansirana je iz budžeta Crne Gore, uz participaciju vlasnika u iznosu od 2,00 €. Identifikaciju i registraciju pasa sprovode sve registrovane veterinarske ambulante u Crnoj Gori.

Uspostavljanjem Registra kućnih ljubimaca i obezbjeđivanjem sredstava za gore navedene aktivnosti dat je značajan doprinos za utvrđivanje/identifikaciju vlasnika pasa i poboljšanje zdravstvenog statusa pasa, čime je povećana primarna odgovornost držalaca pasa.

V NEOPHODNI RESURSI, KAPACITETI I INFRASTRUKTURA

Za rješavanje problema pasa lotalica lokalna samouprava treba da raspolaže sa:

- ljudskim, finansijskim, administrativnim, inspekcijским resursima;
- infrastrukturnim (izgrađenim i/ili unaprijeđenim skloništem za pse) i tehničkim kapacitetima za hvatanje, transport, držanje, veterinarski tretman, udomljavanje pasa lotalica i druge aktivnosti.

Finansijski resursi su neophodni za razvoj službi i infrastrukture u pogledu objekata, opreme za sakupljanje napuštenih i izgubljenih pasa, kontrolu populacije i postupak sa psima u skladu sa odlukama na lokalnom nivou i ostalim relevantnim propisima i za druge planirane aktivnosti i mjere.

Veoma je važno uspostaviti efikasnu međuinstitucionalnu, kao i saradnju sa civilnim sektorom radi efikasnog sprovođenja aktivnosti i održivosti. Uspostavljanje saradnje sa drugim zainteresovanim grupama koje se bave zaštitom dobrobiti životinja na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou u svrhu podizanja svijesti građana i promovisanja odgovornog vlasništva je od krucijalnog značaja.

5.1. Tehnički i administrativni kapaciteti

Zakonom o veterinarstvu, Zakonom o zaštiti dobrobiti životinja i Zakonom o identifikaciji i registraciji životinja definisane su nadležnosti Uprave i ostalih državnih institucija koje se bave ovom problematikom, kao i obaveze pojedinaca – držaoca pasa.

U sprovođenju aktivnosti i mjera iz oblasti zaštite dobrobiti životinja, nadležnosti i odgovornost imaju sledeće institucije:

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede je nadležno za kreiranje politike i donošenje pravnih akata iz oblasti veterinarstva – zdravlja, zaštite dobrobiti životinja i identifikacije i registracije životinja.

Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove je nadležna za pripremu stručnih osnova za pravne akte iz oblasti veterinarstva – zdravlja (npr. bjesnilo, Echinococcus spp. i druge mjere), zaštite dobrobiti životinja i identifikacije i registracije životinja i vrši službene kontrole nad sprovođenjem zakona, kao i druge poslove utvrđene zakonima. Uprava ima važnu ulogu u kontroli populacije pasa lotalica i odgovorna je za implementaciju Zakona o veterinarstvu, identifikaciji i registraciji i dobrobiti životinja, u koordinaciji sa drugim nadležnim vladinim agencijama i institucijama kroz konkretne aktivnosti:

- obezbjeđivanje pravne osnove za kontrolu populacije pasa lotalica (i bjesnila) u skladu sa standardima OIE;
- obezbjeđivanje tehničkih savjeta sa ekspertizom u pogledu javnog zdravlja, dobrobiti životinja i zdravlja životinja lokalnim samoupravama za efektivno osmišljavanje, sprovođenje i praćenje plana kontrole populacije pasa u skladu sa standardima OIE;
- praćenje i podržavanje programa za kontrolu populacije pasa lokalnih samouprava kako bi se obezbjedila njihova održivost i efikasnost na lokalnom nivou;
- monitoring implementacije programa za kontrolu populacije pasa u lokalnim samoupravama, a radi monitoringa situacije na nivou države („kontrola do 2025. godine“);
- obezbjeđivanje neophodne podrške kako bi se ojačali kapaciteti (finansijski, ljudski i tehnički) za obezbjeđivanje implementacije na lokalnom nivou;

- uspostavljanje efikasnog i održivog sistema za kontrolu populacije pasa sa umrežavanjem svih relevantnih institucija kroz formiranje radnih grupa na lokalnom nivou uz periodično izvještavanje Uprave o rezultatima i stanju na terenu.

Savjet za zaštitu životinja osnovala je Vlada Crne Gore na osnovu čl. 46 i 47 Zakona o zaštiti dobrobiti životinja. Vlada je donijela Odluku o osnivanju Savjeta za zaštitu životinja ("Sl. list CG", br. 40/18), čija je uloga da:

- prati razvoj naučnih i stručnih saznanja na području zaštite životinja i predlaže način poboljšanja zaštite životinja u Crnoj Gori;
- daje stručno mišljenje po pitanjima etike i zaštite životinja u postupcima upotrebe životinja za eksperimente;
- pruža stručnu i naučnu podršku za unaprjeđenje zaštite dobrobiti životinja;
- inicira donošenje, odnosno izmjenu propisa za zaštitu dobrobiti životinja;
- dostavlja izvještaj o stanju i zaštiti životinja pri vršenju eksperimenata i izvještaj o svom radu Vladi Crne Gore, najmanje jednom godišnje;
- ostvaruje saradnju sa nadležnim državnim organima, organima uprave i međunarodnim institucijama u oblasti razmjene naučnih i stručnih informacija;
- donosi poslovnik o svom radu;
- vrši i druge poslove u skladu sa zakonom i poslovníkom o radu.

Odgovornost drugih državnih institucija shodan je riziku i cilju/mjerama koje se koriste za kontrolu populacije pasa:

Direktorat za šumarstvo, lovstvo i drvnu industriju, u okviru Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede – u skladu sa Zakonom o divljači i lovstvu („Sl. list CG“, br. 52/08, 40/11 i 48/15) kojim se uređuje gazdovanje sa divljači i lovstvo u Crnoj Gori;

Ministarstvo zdravlja - Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti („Sl. list CG“, br. 12/18, 64/20 i 59/21) kojim se propisuje zaštita stanovništva od zaraznih bolesti u Crnoj Gori, mjere za njihovo sprječavanje, suzbijanje i iskorjenjivanje, sprovođenje epidemiološkog nadzora, nadležni subjekti za njihovo sprovođenje, način obezbjeđivanja sredstava za njihovo sprovođenje, vršenje nadzora nad izvršavanjem ovog zakona, kao i druga pitanja od značaja za zaštitu stanovništva od zaraznih bolesti;

Ministarstvo pravde (Policija, sudstvo i tužilaštvo) - Krivični zakonik Crne Gore („Sl. list RCG“, br. 70/03, 13/04, 47/06 i "Sl. list CG", br. 40/08, 25/10, 73/19, 32/11, 64/11, 40/13, 56/13, 14/15 42/15, 58/15, 44/17, 49/18, 03/20, 26/11, 144/21 i 145/21) kojim se propisuje zaštita čovjeka i drugih osnovnih društvenih vrijednosti i predstavlja osnov i granice za određivanje krivičnih djela, propisivanje krivičnih sankcija i njihovu primjenu, u mjeri u kojoj je to nužno za suzbijanje tih djela;

Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma – u dijelu mjera koje se odnose na ekologiju i kontrolu komunalnog otpada.

Lokalne samouprave - nadležnosti lokalnih samouprava propisane su Zakonom o zaštiti dobrobiti životinja u dijelu donošenja i sprovođenja odluka na opštinskom nivou kojima se propisuju uslovi i način držanja kućnih ljubimaca, način postupanja sa napuštenim i izgubljenim životinjama (kućnim ljubimcima), način zbrinjavanja i kontrole njihovog razmnožavanja i sakupljanja napuštenih i izgubljenih životinja.

Organi lokalne samouprave nadležni za zaštitu dobrobiti životinja dužni su da:

- donose opštinske odluke iz oblasti zaštite dobrobiti životinja, u skladu sa zakonskim okvirom;
- međusobno saraduju, koordiniraju i usklađuju donošenje i sprovođenje odluka;
- izrade Plan kontrole i smanjenja populacije napuštenih pasa na lokalnom nivou;
- obezbjeđuju finansijska sredstava za rješavanje problema napuštenih životinja na human način, kroz finansiranje izgradnje i/ili unaprjeđenja uslova u skloništu, finansiranje materijalnih troškova

rada skloništa i plata zaposlenih radnika, kao i finansiranje troškova obilježavanja, sterilizacije i liječenja napuštenih životinja;

- koordiniraju u realizaciji Plana kroz saradnju svih aktera iz ove oblasti.

Za sprovođenje Plana odgovornost i nadležnost imaju: Sekretarijat za zaštitu prirodne i kulturne baštine, DOO "Komunalno Kotor"- Sklonište za napuštene pse, Služba za inspeksijske poslove, Komunalna policija, u saradnji sa veterinarskim ambulantom, MUP, lokalnim medijima, NVO, udruženjima građana i vlasnicima pasa.

Ostale institucije i organizacije:

Veterinarske ambulante, Specijalističke veterinarske ambulante, Veterinarska komora, Udruženje veterinara male prakse Crne Gore, Udruženje veterinara Crne Gore - U skladu sa Zakonom o veterinarstvu, veterinarska djelatnost obuhvata zaštitu i kontrolu zdravlja i dobrobiti životinja, suzbijanje zoonoza, kontrolu bezbjednosti i zdravstvene ispravnosti proizvoda životinjskog porijekla i hrane za životinje i druge poslove veterinarskog javnog zdravlja, unaprjeđenje reprodukcije životinja sa stanovišta zdravstvene zaštite životinja i veterinarsku zaštitu životne sredine koju mogu obavljati pravna lica pod uslovima i na način propisan ovim zakonom i to: Specijalistička veterinarska laboratorija, veterinarske ambulante, specijalističke veterinarske ambulante i veterinarska služba. Registrovane veterinarske ambulante sprovode mjere za obezbjeđivanje zdravlja pasa, vakcinaciju protiv bjesnila, zaraznih bolesti, tretiranje protiv ekto i endo parazita, identifikaciju i registraciju pasa i unošenje podataka u Registar kućnih ljubimaca. Identifikaciju pasa, njihovu vakcinaciju, upis u Registar i izdavanje pasoša obavlja veterinarska ambulanta ili specijalistička veterinarska ambulanta. Pravilnik o načinu vođenja registra i izdavanju pasoša za kućne ljubimce propisuje način vođenja registra kućnih ljubimaca i obrazac pasoša.

Nevladine organizacije i udruženja građana - Nevladine organizacije (NVO) koje se bave zaštitom dobrobiti životinja su važni partneri nadležnih institucija koji daju doprinos u cilju podizanja svijesti javnosti i potrebe za sprovođenjem mjera kontrole populacije pasa, te takođe mogu dati doprinos u obrazovanju javnosti vezano za odgovorno vlasništvo. Međunarodne nevladine organizacije za zaštitu životinja saraduju sa nadležnim institucijama i nevladinim organizacijama. Problem napuštenih pasa je usko povezan sa ponašanjem ljudi i zato je radi postizanja cilja neophodno raditi na podizanju svijesti šire zajednice, a veliki doprinos i podršku može dati civilni sektor i lica koje se bave zaštitom dobrobiti životinja odnosno njihov predstavnik u nacionalnom Savjetu za zaštitu životinja.

Državni i lokalni mediji - Mediji su neophodni za podršku aktivnosti usmjerenih na podizanju svijesti o odgovornom vlasništvu na nacionalnom nivou u svim segmentima koje obuhvata unapređenje uslova zaštite dobrobiti životinja kroz medijsko uključivanje lica koja posrednim i neposrednim učešćem daju doprinos u promovisanju odgovornog vlasništva. Mediji imaju značajan uticaj na formiranje i oblikovanje mišljenja javnosti. Stoga je njihova uloga veoma važna, kroz nepristrasno izvještavanje i poštovanje novinarske etike, kao i važećih propisa u oblasti medija.

Vlasnici pasa – Vlasnik psa je obavezan da:

- obezbijedi identifikaciju i registraciju kućnog ljubimca (član 110 Zakona o veterinarstvu);
- obezbijedi kontrolu razmnožavanja i brigu o mladuncima kućnih ljubimaca, a u slučaju nekontrolisanog razmnožavanja kada ne želi ili nije u mogućnosti da brine o mladuncima, dužan je da snosi troškove njihovog zbrinjavanja (stav 2 člana 22 Zakona o zaštiti dobrobiti životinja). Kontrola razmnožavanja moguća je putem hemijske kontracepcije ili hirurške sterilizacije psa;
- kućnom ljubimcu obezbijedi udoban smještaj, brigu i njegu u skladu sa vrstom, rasom, polom, starošću, fizičkim i biološkim specifičnostima i potrebama u ponašanju i zdravstvenim stanjem životinje (stav 1 člana 22 Zakona o zaštiti dobrobiti životinja);
- obezbijedi zaštitu psa od bolesti i sprovođenje preventivnih mjera za suzbijanje bolesti;
- obezbijedi vakcinaciju pasa protiv bjesnila i njihovu identifikaciju, kao i dehelmintizaciju;
- zabranjeno mu je da napušta kućnog ljubimca (član 8 Zakona o zaštiti dobrobiti životinja).

5.2. Infrastrukturni kapaciteti

Objekti za privremeni smještaj napuštenih kućnih ljubimaca su pansioni i skloništa.

5.2.1. Sklonište za kućne ljubimce

Skloništa za napuštene kućne ljubimce mogu osnivati privredna društva i preduzetnici, odnosno druga pravna lica na lokacijama na kojima smještaj životinja neće narušavati javni red i mir. Sklonište mora ispunjavati prostorno-tehničke, veterinarsko-sanitarne i higijenske uslove u skladu sa Zakonom i drugim propisima. Bliži veterinarsko-sanitarni uslovi koje treba da ispunjavaju objekti za privremeni smještaj napuštenih kućnih ljubimaca, način osposobljavanja lica za brigu o životinjama, način vođenja registra pansiona i skloništa i način vođenja evidencije o pronađenim životinjama i njihovom zbrinjavanju ili usmrćivanju, propisan je Pravilnikom o uslovima koje treba da ispunjavaju pansioni i skloništa za napuštene životinje ("Sl. list CG", br. 28/15).

Shodno članu 27 Zakona o zaštiti dobrobiti životinja („Sl. list CG”, br. 14/08 i 47/15) sklonište za napuštene životinje (kućne ljubimce) dužno je da:

- 1) primi prijave o napuštenim i izgubljenim životinjama;
- 2) organizuje samostalno ili u saradnji sa jedinicama lokalne samouprave sakupljanje i prevoženje izgubljenih i napuštenih životinja do skloništa;
- 3) preuzme napuštenu i izgubljenu životinju i obezbjedi joj smještaj sa adekvatnim uslovima;
- 4) obezbjedi veterinarsko-zdravstvenu zaštitu životinja i kontrolu razmnožavanja;
- 5) traži držaoce napuštenih i izgubljenih kućnih ljubimaca ili udomljava kućne ljubimce;
- 6) vodi evidenciju o pronađenim životinjama i njihovom zbrinjavanju ili usmrćivanju.

Ukoliko držalac kućnog ljubimca nije podnio zahtjev za njegovo vraćanje u roku od 15 dana od dana prijema u sklonište, kućni ljubimac se može udomiti, a lice koje udomi pronađenu životinju dužno je potpisati izjavu o udomljavanju. Ako se životinja u roku od 30 dana od dana smještanja u sklonište ne udomi ili ne zbrine na drugi način, u Skloništu postupaju na način utvrđen zakonskom regulativom.

5.2.2. Info služba

Rad skloništa je dio javnog servisa građana. Unutar pravnog lica koje upravlja skloništem potrebno je organizovati servis za komunikaciju sa građanima – Info službu. Koordinator ove službe treba da bude rukovodilac skloništa.

Zadaci Info službe su evidentiranje pristiglih prijava od strane građana i prosleđivanje prijava nadležnim organima. U cilju provjere podataka navedenih u prijavi lice koje je primilo prijavu istu prosleđuje radnicima u skloništu i Društvu za zaštitu životinja, kako bi se izašlo na lice mjesta i utvrdila vjerodostajnost iznetih podataka u prijavi. Ukoliko se ustanovi da je došlo do protivzakonitih radnji u vezi sa dobrobiti životinja obavještava se veterinarska inspekcija, policija, tužilaštvo i Društvo. Prijave ili dojave građana najčešće se odnose na ubijanje životinja, zlostavljanje i napuštanje životinja, probleme u vezi sa držanjem životinja, zanemarivanje životinja, položaj ili stanje napuštenih životinja, nepravilnosti u radu nadležnih organa. Takođe, aktivnosti u radu Info službe su poklanjanje i udomljavanje životinja.

VI ANALIZA STANJA NA TERITORIJI OPŠTINE KOTOR

U opštini Kotor ne postoji sistematski nadzor nad brojem i zdravstvenim stanjem vlasničkih životinja i načinom njihovog držanja. Implementacija Zakona o zaštiti dobrobiti životinja podrazumjeva provjeru načina postupanja sa životinjama u domaćinstvima i skloništima, kao i provjeru uslova držanja i uzgoja životinja i ispunjenosti uslova u pogledu njihove dobrobiti. Međutim, praksa držanja i uslova držanja životinja često pokazuje nizak nivo brige o dobrobiti životinja. Životinje se često drže u lošim uslovima koji ne mogu zadovoljiti ni njihove najosnovnije potrebe (psi na lancu ili psi držani u malim kavezima...).

Sve češća je pojava da vlasnici svoje pse napuštaju iz različitih razloga, čime se broj pasa lotalica, naročito broj napuštenih štenadi na javnim površinama povećava. Tokom višegodišnje prakse, primjećeno je da se psi koji se nađu na ulicama mogu podjeliti u nekoliko kategorija:

- 1) Izgubljeni pas – pas koga vlasnik traži i prijavio je njegov nestanak;
- 2) Pas bez nadzora – pas neodgovornog vlasnika koji veliki deo vremena provodi na ulici;
- 3) Napušteni pas – pas kojeg je vlasnik napustio, tj. izbacio na ulicu;
- 4) Pas koji nikada nije imao vlasnika – pas koji se okotio na ulici i tu se i zadržao.

Procjenom radne grupe za izradu Plana zaključuje se da na lokalnom nivou postoje nedostaci:

- 1) nedostatak sistematskog praćenja broja i rasprostranjenosti pasa;
- 2) mali broj identifikovanih i sterilisanih pasa;
- 3) nedovoljna informisanost građana o propisima iz oblasti držanja i zaštite životinja;
- 4) nedostatak edukacije i informisanosti vlasnika pasa o odgovornom vlasništvu;
- 5) potreba za stručnom obukom za veterinare, veterinarske inspektore i za zaposlena lica u: skloništu, komunalnom preduzeću, komunalnoj policiji i službi za inspekcijske poslove;
- 6) ograničeni kapaciteti za smještaj životinja u postojećem skloništu za napuštene životinje;
- 7) nejasna percepcija javnosti o napuštenim psima i nedostatak efikasnog učešća zainteresovanih strana;
- 8) nepoznavanje prava vlasnika kućnih ljubimaca i prava životinja;
- 9) nejasno definisane nadležnosti javnih službi;
- 10) nedostatak finansijskih sredstava i tehničkih kapaciteta za razvoj i implementaciju odredbi o kontroli napuštenih pasa;
- 11) veći broj ugriza pasa i nakanada isplaćenih građanima, kao i visoki sudski troškovi;
- 12) veći broj prijavi štete pričinjene domaćinstvima od strane napuštenih pasa (prijavljeni napadi na živinu i stoku naročito u zimskom periodu);
- 13) potreba za većom koordinacijom i komunikacijom između lokalne uprave, resornog ministarstva, stručnih lica iz oblasti veterinarske struke, privatnog i javnog sektora, NVO i građana;

Psi bez nadzora koji se nalaze na ulicama predstavljaju veliki problem tako što izazivaju materijalnu i nematerijalnu štetu građanima, koji traže nadoknadu, tako da su Opština Kotor i d.o.o. "Komunalno Kotor" u ime odštete za prethodne tri godine izdvojili iznose predstavljene u Tabeli 1.

Godina	Isplaćeno (€)
2020	1.585,00
2021	720,00
2022	400,00

U prethodne tri godine, Služba za inspekcijske poslove i Komunalna policija primili su više prijavi od strane građana koje se odnose na probleme sa psima, što je predstavljeno u Tabeli 2. (data u prilogu).

6.1. Zajedničko sklonište za smještaj napuštenih pasa za Opštinu Kotor i Opštinu Tivat

Shodno Odluci o osnivanju zajedničkog Skloništa za smještaj i zaštitu napuštenih i izgubljenih pasa sa područja Opštine Kotor i Opštine Tivat ("Sl. list CG - opštinski propisi" br. 4/10), na području Opštine Kotor na katastarskoj parceli br. 967 KO Kavač osnovano je zajedničko sklonište. Obavljanje poslova upravljanja, održavanja i pružanja usluga Skloništa povjereno je DOO "Komunalno Kotor". Shodno rješenju Veterinarske Uprave Crne Gore, br. 0690-323/12-0306-194/2 od 14.09.2012.godine, sklonište je ispunilo potrebne uslove za rad i započelo sa djelatnošću prikupljanja i zbrinjavanja napuštenih i izgubljenih pasa. Optimalan kapacitet broja pasa u Azilu je 160-180.

Budžetom Opštine Kotor i Opštine Tivat, za sufinansiranje rada Skloništa godišnje se izdvaja iznos od po 50.000€ godišnje po opštini. Na poslovima prikupljanja napuštenih i izgubljenih pasa i njihovog zbrinjavanja angažovano je 7 zaposlenih: referent azila 1 izvršilac, hvatač - vozač 2 izvršioca, higijeničar 4 izvršioca. Svi zaposleni prošli su obuku za rad sa psima u skloništu. U skladu sa planom rada, komunalno preduzeće DOO „Komunalno Kotor" potpisalo je Ugovor za pružanje veterinarskih usluga sa „Vet Port“ d.o.o. Kotor. Vrijeme angažovanja i rada Skloništa je neprekidno 365 dana. Svi zaposleni jednom godišnje obavljaju sistematski pregled zbog specifičnosti posla kojim se bave.

Služba Azila izlazi na teren po prijavama građana. Nakon što uhvati psa isti se smješta u prijemni dio Azila. Ukoliko se u roku od 15 dana ne pojavi vlasnik psa, isti se testira na zarazne bolesti, sterilizira, vakciniše, čisti od parazita, čipuje i daje na udomljavanje. Takođe, pas treba da bude administrativno zaveden: fotografisan, dobija svoj karton u kojem su upisani osnovni podaci o mestu sa kojeg je pas dospio u sklonište, podaci o njegovim ličnim osobinama i broj čipa. Ako se nakon nekoliko dana ne uoče smetnje u ponašanju novopridošlog psa isti se pušta iz karantina u veliko dvorište zajedno sa ostalim psima.

Smještaj pasa u Azilu vrši se u 8 boksova od po 22,5 m² i 8 boksova površine po 13,5 m², što sa pomoćnim prostorijama čini kvadraturu od 348 m², kao i karantinski dio sa 20 kućica za prijem novih pasa i dvorište za istrčavanje pasa. Svaki boks posjeduje dvorište za istrčavanje pasa i kanale za otpadne vode. U sklopu Azila nalazi se kupaona sa dvije kade za kupanje pasa, kupatilo, magacin za hranu, kuhinja za kuvanje hrane, prostorija za radnike. U neposrednoj blizini Azila nalazi se kancelarija i veterinarska ambulanta u kojoj se vrše pregledi pasa.

Za potrebe rada Skloništa obezbjeđeno je vozilo sa specijalnim kavezima, oprema za hvatanje pasa i njihovo humano sakupljanje sa javnih površina, kao i zaštitna oprema. U cilju poboljšanja uslova za boravak pasa betonirano je dvorište za istrčavanje površine 410m², zasađeno je visokorastuće zelenilo kako bi se psima u ljetnjem periodu obezbjedio hlad i postavljeni su reflektori na objektu. Komunalno preduzeće je nabavilo pušku za omamljivanje pasa.

U cilju poboljšanja uslova boravka pasa, Nvo Prijatelji pasa i Azil imaju višegodišnju saradnju u vidu organizovanja humanitarnih akcija i volontiranja. U narednom periodu planirano je zajedničko organizovanje "Dana otvorenih vrata" kako bi zainteresovani građani u što većem broju posjetili Azil, upoznali se sa načinom držanja pasa, udomili ih ili volontirali. Takođe, iz Azila žele naglasiti da njihovi zaposleni dobijaju mnogobrojne korisne savjete od strane navedene organizacije.

Broj uhvaćenih pasa na teritoriji opštine Kotor u protekle tri godine predstavljen je u Tabeli 3. Najveći broj prijava od strane građana i Komunalne policije je iz Radanovića, Lastve Grbaljske i Risna.

Godina	Odrasli psi	Štenad
2020	135	122
2021	75	64
2022	104	22

Broj udomljenih i vraćenih pasa vlasniku na teritoriji opštine Kotor u protekle tri godine predstavljen je u Tabeli 4.

Godina	Udomljeni psi	Vraćeni vlasnicima
2020	37	6
2021	31	11
2022	32	22

Slika 1. Udomljeni psi iz Azila

VII CILJEVI PLANA

Cilj izrade ovog dokumenta je uspostavljanje kontrole populacije pasa na teritoriji opštine Kotor, radi poboljšanja zdravlja i dobrobiti vlasničkih pasa i pasa lotalica, a u konačnom, zaštite zdravlja životinja i ljudi. Svrha ovog dokumenta je da ponudi smjernice u vezi sa načinom vršenja procjene potrebe za upravljanje populacijom pasa i da pomogne pri odlučivanju o najefektivnijem i najekonomičnijem pristupu upravljanja na human način.

Mjere za kontrolu populacije pasa na lokalnom nivou imaju za cilj:

- smanjenje i kontrolu populacije napuštenih i pasa bez nadzora;
- poboljšanje zdravlja i dobrobiti populacije vlasničkih i pasa lotalica;
- promovisanje odgovornog vlasništva i podizanje svijesti stanovništva;
- poboljšanje uslova u skloništu;
- smanjenje rizika od bjesnila, ehinokokoze, lajšmanioze i drugih zoonoza;
- smanjenje broja ujeda;
- sprječavanje negativnih pojava izazvanih od strane uličnih pasa (saobraćajne nesreće, izazivanje štete domaćinstvima i dr.);

Glavni cilj svih aktivnosti je smanjenje broja napuštenih pasa na ulicama, čime bi se izbjegle negativne posledice po građane i napuštene pse, ali i nepotrebna eutanazija zdravih pasa.

Uspostavljanje kontrole populacije pasa je ostvarljivo jedino u saradnji svih, odnosno u zajedničkoj akciji vladinog i nevladinog sektora – opštinskih i državnih organa sa jedne i udruženja građana, kao i samog građanina sa druge strane.

VIII MJERE ZA USPOSTAVLJANJE SISTEMA ZA KONTROLU POPULACIJE PASA

Za uspostavljanje sistema za kontrolu populacije pasa, na teritoriji opštine Kotor primjenjivaće se sledeće mjere:

1. Usvajanje Lokalnog plana za kontrolu populacije pasa;
2. Identifikacija i registracija pasa;
3. Kontrola razmnožavanja pasa;
4. Unaprjeđenje uslova u skloništu za napuštene životinje;
5. Obuka;
6. Edukacija i podizanje svijesti o odgovornom vlasništvu;
7. Saradnja sa lovačkim udruženjima u dijelu kontrole populacije lovačkih pasa;
8. Smanjenje učestalosti ugriza pasa;
9. Kontrola životne sredine

Ni jedna mjera primjenjena samostalno, bez drugih mjera i aktivnosti ne može dati dugoročne i održive rezultate. Efektivni rezultati mogu se postići samo kombinovanjem različitih mjera, koje su sastavne komponente sveobuhvatnog programa za kontrolu populacije pasa.

8.1. Usvajanje Lokalnog plana za kontrolu populacije pasa

Plan je usklađen sa zakonskim okvirom i Nacionalnim programom za kontrolu populacije pasa u Crnoj Gori. Za implementaciju Plana lokalna samouprava treba da obezbijedi odgovarajuće ljudske, infrastrukturne i finansijske resurse.

Napuštene psi i psi koji nisu pod nadzorom predstavljaju zdravstveni, bezbjednosni, socijalni i ekološki problem, pa je stoga neophodno uključiti i dobiti podršku od šire zajednice, kako bi se stvorili pozitivni preduslovi za implementaciju Plana, čiji je sastavni dio kampanja za promociju odgovornog držanja pasa. Potrebno je organizovati javne tribine i radionice i uključiti lokalne medije i sve relevantne predstavnike. Komunikacija bi se trebala razvijati tako da objedini sve službe na lokalnom novou iz oblasti za dobrobit životinja: nadležne Sekretarijate, sklonište za napuštene pse, veterinare, škole, javna preduzeća, kinološka društva, inspeksijske službe, policiju, Nvo za zaštitu životinja, medije.

Nosioci aktivnosti: Opština Kotor u saradnji sa nadležnima institucijama i drugim zainteresovanim stranama (Uprava, Savjet za zaštitu životinja, DOO "Komunalno Kotor" - Sklonište za napuštene pse, lokalni veterinari, NVO, lokalni mediji)

Period realizacije: Usvajanje Plana - I kvartal 2024.godine. Implementacija 2024-2029 godine

8.2. Identifikacija i registracija pasa

Registracija i identifikacija pasa je ključna mjera, naročito kao dio odgovornog vlasništva pasa jer omogućava praćenje pasa i pronalaženje vlasnika ako se pas izgubi i povezana je sa obaveznom vakcinacijom protiv bjesnila i sprovođenjem kaznene politike.

Vakcinacija protiv bjesnila i identifikacija pasa zakonska su obaveza vlasnika. Čipovanje je obavezno za sve odrasle i novorođene pse, najkasnije 90 dana od rođenja. Identifikacija pasa (čipovanje) vrši se jedinstvenom identifikacijskom oznakom (mikročipom) koju veterinar aplikuje ispod kože, koja je trajna i ostaje do kraja života psa. Za svakog psa, vlasnik mora da posjeduje pasoš za kućne ljubimce koji sadrži podatke o psu i vlasniku, kao i podatke o zdravstvenoj zaštiti psa. Čipovanje, vakcinaciju psa protiv bjesnila i izdavanje pasoša vrše veterinarske ambulante, nakon čega se vrši upis pasa u Registar kućnih ljubimaca u skladu sa Zakonom o veterinarstvu („Sl. list CG“, br. 30/12, 48/15, 57/15, 52/16 i 43/18) i Pravilnikom o načinu identifikacije pasa i mačaka („Sl. list CG“ br. 60/18). Sprovođenje popisa za identifikaciju i registraciju pasa, te ažuriranje uspostavljene baze podataka na nacionalnom nivou u nadležnosti je Uprave.

U okviru ovog Plana sprovodiće se brojanje uličnih (bezdomnih) pasa, čime će se dobiti podaci za procjenu broja napuštenih pasa, njihovih izvora i rasprostranjenosti. Važno je obezbijediti da svi psi na teritoriji opštine Kotor budu identifikovani mikročipom i registrovani u bazi podataka radi utvrđivanja stvarnog broja vlasničkih pasa i veličine populacije pasa.

Nosioci aktivnosti: Opština Kotor, Uprava, Vlasnici pasa, DOO "Komunalno Kotor" - Sklonište za napuštene pse, Veterinarske ambulante, Služba za inspekcijske poslove, Komunalna policija, Veterinarska inspekcija, NVO

Period realizacije: Kontinuirano

8.3. Kontrola razmnožavanja pasa

Kontrola razmnožavanja uz odgovorno vlasništvo je značajna mjera u kontroli i upravljanju populacijom pasa. Ukoliko su identifikovane grupe pasa koje imaju visok reproduktivni kapacitet i koje su najvjerovatnije izvor neželjenih i pasa lotalica, lokalne uprave u okviru plana definišu i aktivnosti vezane za sterilizaciju. Na osnovu člana 22 Zakona o zaštiti dobrobiti životinja i prema standardima Svjetske organizacije za zdravlje životinja (OIE), kontrola razmnožavanja je obaveza vlasnika i predstavlja odgovornost vlasnika psa koji je dužan obezbijediti kontrolu razmnožavanja životinja pod njegovim nadzorom. Subvencioniranje programa sterilizacije od strane državnih, lokalnih ili drugih organa i organizacija u kombinaciji sa drugim mjerama kontrole populacije pasa može znatno pomoći u smanjenju broja pasa lotalica, ali je vrlo bitno planirati održivost takvog sistema nakon što se subvencioniranje završi.

Kontrola razmnožavanja je sastavni dio odgovornog vlasništva, a njene metode uključuju:

Hiruršku sterilizaciju - Uklanjanje reproduktivnih organa pod opštom anestezijom osigurava trajnu sterilizaciju i može značajno smanjiti seksualne nagone, naročito ako se uradi tokom faze ranog razvoja životinje. Hiruršku sterilizaciju može obavljati samo veterinar zaposlen u veterinarskoj organizaciji. Operacija može biti skupa ali je to cijeloživotno rješenje i može biti bolja investicija na duži period.

Hemijsku kontracepciju - Ove metode su još uvijek poprilično ograničene cijenom i činjenicom da se moraju ponavljati kao i problemom dobrobiti koje uzrokuju neke hemikalije. Trenutno, ni jedna

metoda hemijske sterilizacije ili kontracepcije ne garantuje efikasnost bez rizika kada se koristi na lutajućim psima koji se ne prate.

Odvajanje ženki za vrijeme estrusa od nekastriranih mužjaka – Vlasnici se mogu edukovati tako da prepoznaju znakove dolaska perioda tjeranja i mogu izolovati ženku od svih mužjaka tokom ovog perioda. Izolacija zahtjeva minimalna ulaganja i nema potrebe za veterinarom da bi se izvršila.

Uhvati-sterliši-pusti (CNR) je jedna od mjera kojom se kontroliše populacija na određenom lokalitetu gdje je stanovništvo informisano o ciljevima i očekivanim rezultatima CNR interevencije. Potrebno je uspostaviti sistem nadzora nad psima koji su obuhvaćeni CNR programom, koji će biti identifikovani i vidno obilježeni. Ti psi se vakcinišu protiv bjesnila, pa se često koristi i termin CNVR. Vraćeni psi moraju biti pod nadzorom lica koje će prihvatiti odgovornost da vodi brigu o njima. CNR se može koristiti kao prelazna mjera dok se ne izgradi sveobuhvatni sistem i stabilizuje populacija pasa. CNR je pogrešno shvaćen kao jedinstvena metoda za kontrolu populacije pasa. Međutim, on jeste jedan od načina za kontrolu reprodukcije i kao i svaka druga mjera za kontrolu populacije, mora se koristiti u kombinaciji sa ostalim mjerama. CNR nije sprovodiv na svim lokacijama i zahtjeva tolerantnu zajednicu koja prihvata pse litalice i koja je spremna da brine o njima.

CNR nije odgovarajuća metoda za sve pse, ona bi se trebala primjenjivati na individualnoj osnovi i obuhvatiti pse za koje je ta metoda najadekvatnija. Na primer, udomljavanje može biti prikladnije za neke pse, kao što su socijalizovani štenci, dok psi koji izazivaju sukob kroz agresivno ponašanje ne mogu biti pogodni za povratak na teritoriju na kojoj su uhvaćeni. CNR metodom se može doprinijeti smanjenju broja rođenih štenaca, ali tamo gde je smrtnost štenaca velika populacija pasa se ne održava reprodukcijom, već napuštanjem i kretanjem pasa, pa je važno da se CNR kombinuje sa ostalim mjerama radi Utican a na veličinu odrasle populacije pasa. Procenat ženki koje treba sterilisati godišnje zavisi od potencijalne stope rasta populacije (broj pasa koji će se reprodukovati nakon jedne godine, u poređenju sa prvobitnim brojem pasa). Psi trebaju biti vraćeni tamo gde su uhvaćeni nakon postoperativnog perioda u što kraćem mogućem roku, koji nije duži od 14 dana, pod uslovom da je životinja zdrava i oporavljena. Na taj način se održava populacija pasa na njihovim izvornim teritorijama pristupom istim resursima kao i prije hvatanja i izbjegava se rizik od agresije između pasa koji proizlazi iz puštanja na druge teritorije.

Potrebno je kontinuirano sprovoditi kampanju koja promovise sterilizaciju vlasničkih pasa jer su vlasnički psi prepoznati kao jedan od glavnih izvora pasa na ulicama. Opština Kotor će subvencionirati 50% sredstava/pas za sterilizaciju do isteka opredjeljenih sredstava (2000€/godina, ukupno 10 000€), uz uslov da je pas identifikovan/registrovan/vakcinisan.

Nosioci aktivnosti: Opština Kotor, Vlasnici pasa, DOO "Komunalno Kotor" - Sklonište za napuštene pse, Veterinarske ambulante, NVO, iz donacija

Period realizacije: Kontinuirano

8.4. Unaprijeđenje uslova u skloništu za napuštene pse

Zakonom o zaštiti dobrobiti životinja definisano je da poslove sakupljanja napuštenih životinja (kućnih ljubimaca) vrše lokalne samouprave odnosno službe koje za to treba da budu opremljene vozilima za prevoz sa opremom i osobljem osposobljenim za navedene poslove. Hvatanje, prevoz i držanje napuštenih životinja (kućnih ljubimaca) u skloništim treba da se obavlja na način kojim se kod životinje ne izaziva patnja, bol i strah. Bliže veterinarsko-sanitarne uslove koje treba da ispunjavaju objekti za privremeni smještaj napuštenih kućnih ljubimaca (pansioni i skloništa), način osposobljavanja lica za brigu o životinjama, način vođenja registra pansiona i skloništa i način vođenja evidencije o pronađenim životinjama i njihovom zbrinjavanju ili usmrćivanju, propisan je Pravilnikom o uslovima koje

treba da ispunjavaju pansioni i skloništa za napuštene životinje ("Sl. list CG", br. 28/15). Uprava vodi registar objekata za privremeni smještaj (pansioni i skloništa) i nadležna je za poslove utvrđivanja ispunjenosti veterinarsko-sanitarnih uslova koji se utvrđuju neposrednim pregledom objekata od strane komisije.

U skloništimu moraju biti zaposlena lica osposobljena za brigu o životinjama u skladu sa propisima o zaštiti dobrobiti životinja. Pravilnikom o bližim uslovima koje treba da ispunjavaju pansioni i skloništa za napuštene životinje propisano je da se osposobljavanje lica za brigu o životinjama vrši na seminarima prema programu koji sadrži osnove iz oblasti zaštite dobrobiti životinja, "pet sloboda" (Five freedoms), osnove iz fiziologije životinja, potrebe životinja za hranom i vodom, načina postupanja sa životinjama, osnove o načinu i sredstvima za prikupljanje, prevoz i postupanje tokom prevoza kao i uslove u pogledu prevoznih sredstava.

Sklonište za napuštene životinje treba da bude protočno i ne prelazi preko prethodno određenih kapaciteta kako bi se mogao osigurati visok standard za životinje koje se u njemu nalaze. Sklonište nije namijenjeno dugotrajnom boravaku pasa i to je opravdano samo u izuzetnim situacijama. Kako postojeće sklonište ima ograničen kapacitet, to je potrebno razmotriti i druge mogućnosti rješavanja problema kontrole populacije pasa, u cilju smanjenja njihovog broja na ulicama. Odgovorno vlasništvo može imati jedan od najznačajnijih doprinosa u smanjenju broja napuštenih pasa i smanjenju učestalosti ugriza i pojavi zoonoza. Odgovorno držanje vlasničkih pasa je fundamentalna komponenta kontrole populacije pasa, koja treba da doprinese dugotrajnim i održivim rezultatima. U okviru odgovornog vlasništva, sterilizacija pasa je ključna mjera u smanjenju reprodukcije pasa, što bi značajno doprinijelo smanjenju broja napuštenih pasa na javnim površinama. U određenim situacijama, ako su psi bolesni, teško povrijeđeni ili imaju značajne probleme u ponašanju, kao što je agresivnost, onda eutanazija predstavlja krajnje rješenje.

U svakodnevnom radu zaposleni u Azilu suočavaju se sa brojnim izazovima. Broj radnika koji bi bio potreban da se bavi socijalizacijom trenutnog broja pasa u Azilu je znatno veći od postojećeg broja zaposlenih. Postojeći karantin je neuslovan, s obzirom da je malog kapaciteta za postojeći broj pasa. Ne postoji mogućnost izolacije prihvaćenih pasa i nije riješen odvod fekalija. Takođe, ne postoji mogućnost izolovanja vlasničkih pasa dok čekaju preuzimanje.

U Azilu su česti slučajevi oboljenja od dirofilarije čiji su prenosioci komarci, a u ljetnjim mjesecima se javljaju i bolesti koje prenose krpelji (erilijija, anaplazma, borelija - lajmska bolest). Nije riješeno pitanje smještaja za štenad. Sva štenad su u istom prostoru što omogućava čest upad parvaviroze. Rješenje bi bilo obezbijediti smještaj sa pregradnim boksevima. Takođe, potrebno je vršiti dezinfekciju i deratizaciju na području oko Azila kako bi se smanjilo širenje prenosivih i betonirati pojas oko Azila kako bi se smanjio unos krpelja

Osim redovnih aktivnosti: zbrinjavanje pasa sa javnih površina, udomljavanje pasa i vraćanje pasa vlasniku u skladu sa zakonskim rokom, u narednom periodu u Azilu je planirano sledeće:

- rekonstrukcija prijemnog dijela Azila - karantin;
- sanacija nadkrivenog prostora u kojem borave psi;
- postavljanje zaštitne ograde oko imanja na kojem se nalazi Azil;
- nabavka posuda za vodu od nerđajućeg materijala dimenzija 120x30;
- rekonstrukcija prilaznog puta do Azila.

Predviđeno je unapjeđenje službe za humano hvatanje pasa i osnivanje Info službe za prijavu izgubljenih pasa i udomljavanje napuštenih pasa. Takođe, u Azilu je planirano je uspostaviti i redovno ažurirati elektronsku bazu podataka u koju će se unositi svi podaci o pristiglim psima.

Azil za napuštene pse raspolaže jednim vozilom koje je specijalno opremljeno za hvatanje pasa, a to vozilo služi i za sakupljanje hrane iz obrazovnih i zdravstvenih ustanova. S obzirom da se psi sakupljaju sa površine preko 350km² neophodna je nabavka dodatnog vozila, kako bi zaposleni u Azilu

mogli nesmetano da obavljaju svoj posao. Nabavkom novog vozila, potrebno bi bilo zaposliti dva nova radnika na poziciji hvatač – vozač.

Neophodno je izvršiti nabavku drobilice za kosti kao i posude za vodu i hladnjače za skladištenje veće količine hrane koje u Azili dobijaju od marketa i obrazovnih ustanova.

U cilju unaprjeđenja sistema kontrole populacije pasa iz Azila predlažu:

- U cilju smanjenja reprodukcije razmotriti mogućnost da se u saradnji sa veterinarskom ambulantom smanje cijene sterilizacije ženki pasa koje sada iznose 95€.
- Putem javnog servisa redovno obavještavati građane o obaveznoj registraciji tj. čipovanju i vakcinaciji protiv bjesnila i vršiti edukaciju.
- Izvršiti dezinsekciju i deratizaciju na području oko Azila kako bi se smanjilo širenje prenosivih bolesti.
- Izvršiti kontrolu i registraciju građana koji posjeduju odgajivačnice i privatna skloništa za pse.
- Razmotriti mogućnost da se na teritoriji opštine Kotor napravi park namijenjen za pse.

Nosilac aktivnosti: Opština Kotor, Opština Tivat, DOO "Komunalno Kotor" - Sklonište za napuštene pse, NVO, iz donacija

Period realizacije: Kontinuirano

8.5. Obuka

Da bi se postigla efikasna kontrola populacije pasa na lokalnom nivou, neophodno je da se razradi sistem za kontrolu, uključujući sve tehničke i stručne kapacitete i znanje na svim nivoima uz mogućnost dodatne obuke za one koji već rade na kontroli populacije pasa.

Programi tehničke obuke svih aktera uključenih u sprovođenje programa za kontrolu populacije pasa moraju zadovoljiti standarde propisane zakonom i priznatim svjetskim standardima dobre prakse. Obuke se sprovode za:

- zaposlene u skloništima i veterinarsko osoblje;
- hvatanje i prevoz pasa;
- upravljanje skloništima i smještaj pasa;
- procedure udomljavanja;
- socijalizaciju pasa, ponašanje u gradu, ponašanje prema drugim psima i ljudima;
- eutanaziju – kada i kako se izvodi;
- vođenje evidencije i redovnu analizu podataka.

Na lokalnom nivou obuka treba da bude usmjerena na rukovodioce komunalnih organizacija, zaposlene u lokalnoj upravi koji su odgovorni za sprovođenje programa kontrole populacije pasa i sve zaposlene u skloništima.

Nosilac aktivnosti: Uprava, Opština Kotor, DOO "Komunalno Kotor" - Sklonište za napuštene pse, NVO

Period realizacije: Kontinuirano

8.6. Edukacija i podizanje svijesti o odgovornom vlasništvu

OIE procjenom koja je vršena u periodu 2015-2018 u regionu zapadnog Balkana, identifikovano je da je najveći izvor pasa na ulicama posledica neodgovornog vlasništva. Kako bi se podstaklo rješavanje ovog problema, potrebno je podizanje svijesti kako odraslih tako i djece školskog uzrasta o

odgovornom vlasništvu i obavezama koje imaju kao sadašnji i budući držaoci kućnih ljubimaca. Cilj je smanjenje broja napuštenih pasa i vlasničkih pasa bez nadzora.

Dugoročno, edukacija je jedan od najbitnijih elemenata sveobuhvatnog pristupa upravljanja populacijom pasa, jer je ljudsko ponašanje vrlo uticajan faktor u dinamici populacije pasa. Uopšte, edukacijom treba podsticati veću odgovornost držaoca pasa. Takođe, postoje specifične ključne poruke edukacije koje bi bilo bitno naglasiti tokom različitih edukativnih aktivnosti, na primjer: prevencija ugriza, odabir i briga o psima, što se očekuje od odgovornog vlasnika, upućivanje na značaj i mogućnost pristupa preventivnim tretmanima, znanje o normalnim i abnormalnim ponašanjima pasa.

Edukacija o ponašanju pasa, navikama i odnosu djece prema njima treba da sadrži informacije o:

- izboru odgovarajuće rase psa i osiguranju zdravlja i dobrobiti psa, što uključuje navikavanje psa na okolinu u kojoj se nalazi, socijalizaciju i obuku psa;
- identifikaciji i registraciji pasa i upisu u Registar kućnih ljubimaca koje vodi Uprava;
- sprječavanju bolesti, naročito bjesnila, ehinokokoze i lajšmanioze redovnom vakcinacijom i tretiranjem protiv endo i ekto parazita;
- sredstvima namijenjenim kako bi se smanjila učestalost ugriza;
- sprječavanju negativnih uticaja izazvanih od strane pasa na životnu sredinu (fekalije, buka) i na druge životinje;
- kontroli razmnožavanja pasa putem kontrole reprodukcije i ograničavanju kretanja ženki u estrusu.

Edukaciju treba razvijati u koordinaciji sa lokalnim obrazovnim ustanovama i treba biti sprovedena od strane obučениh profesionalaca. Bitno je uključiti sve grupe vezane za oblasti dobrobiti životinja: veterinare, škole, nadležne institucije, medije. Poruke edukacije mogu biti prenesene na razne načine, uključujući formalne seminare i predavanja u školama, brošure dijeljene ciljanoj publici, podizanje svijesti stanovništva kroz štampu, panoe, radio i TV.

Informisanje javnosti putem edukacije i podizanja svijesti o odgovornom vlasništvu za ciljne grupe, doprinijeće podizanju nivoa informisanosti građana o načinima i metodama kontrole populacije napuštenih pasa, o mogućnostima udomljavanja u saradnji sa nadležnim institucijama, o potrebi kontrole razmnožavanja, i ključno podizanju svijesti o odgovornom vlasništvu, što za posledicu ima smanjenje broja pasa lotalica. Planiranirano je održavanje "Dana otvorenih vrata" u Azilu u saradnji sa lokalnim veterinarima u vezi udomljavanja pasa, čipovanja, vakcinacije, sterilizacije i izdavanja pasoša.

Nosilac aktivnosti: Opština Kotor, DOO "Komunalno Kotor" - Sklonište za napuštene pse, Ministarstvo prosvjete, Veterinarska služba, NVO, lokalni medije i druge relevantne institucije

Period realizacije: Kontinuirano

8.7. Saradnja sa lovačkim udruženjima

U cilju podizanja svijesti o dobrobiti, obavezi identifikacije i kontroli populacije lovačkih pasa, lokalna uprava treba da ostvari saradnju sa lokalnim lovačkim udruženjima.

Uzajamna saradnja lovačkih udruženja sa lokalnom upravom, imaće značajan doprinos u dijelu kontrole populacije lovačkih pasa, podizanju svijesti o odgovornom vlasništvu, promovisanju obavezne identifikacije i registracije, kao i vakcinaciji protiv bjesnila i praćenju zdravstvenog stanja populacije lovačkih pasa.

Nosilac aktivnosti: Opština Kotor, lovačka udruženja

Period realizacije: 2024-2029

8.8. Smanjenje učestalosti ugriza pasa

Najefikasnije sredstvo za smanjenje učestalosti ugriza pasa su edukacija sa ciljem podizanja svijesti i prenošenje odgovornosti na vlasnika psa, i primjena kaznenih odredbi propisanih zakonskom regulativom iz oblasti zaštite dobrobiti životinja. U vezi s tim uspostavljanje sistema identifikacije i registracije pasa značajno je za pronalaženje vlasnika psa.

Jedna od značajnih mjera zaštite od napada pasa je registracija opasnih pasa i razvijanje odgovornog vlasništva. Vlasnik koji drži opasnog psa treba da prođe obuku sa psom, uz provjeru stepena socijalizacije psa. Ako poslije provjere stepena socijalizacije, opasan pas ne postigne zadovoljavajući nivo socijalizacije, i ako i dalje predstavlja opasnost za druge ljude i životinje, takav pas se dalje ne drži i usmrćuje se na human način. Poslove obuke pasa mogu obavljati pravna ili fizička lica registrovana i upisana u evidenciju za tu djelatnost kod Kinološkog saveza Crne Gore, kao i lica registrovana i sertifikovana od strane priznate institucije za obuke pasa.

U narednom periodu planirano je praćenje broja ugriza pasa i tretmana postekspozicijske profilakse i primjena pojačanih kaznenih odredbi

Nosilac aktivnosti: Opština Kotor, Dom zdravlja Kotor, MUP, Komunalna policija, Služba za inspeksijske poslove

Period realizacije: Kontinuirano

8.9. Kontrola životne sredine

Kontrola životne sredine podrazumijeva niz koraka kako bi se napuštenim životinjama i psima lualicama onemogućili izvori hrane (npr. na odlagališta smeća, na pristupima klanicama, postavljanje kontejnera za smeće na način da budu nedostupni životinjama koje lutaju itd.). Psi su motivisani da lutaju po javnim mjestima gdje imaju pristup resursima kao što je hrana. Kako bi se ograničilo lutanje, naročito u određenim područjima gdje se psi ne tolerišu (npr. u blizini škola, javnih parkova), pristup ovim resursima mora biti ograničen. To bi se trebalo uraditi pažljivo i u skladu sa mjerama koje smanjuju populaciju pasa lualica, kako bi se spriječilo izgladnjivanje pasa kada se uklone izvori hrane ili kada se prebacuju na drugu lokaciju da pronađu izvor hrane. Ovo se može postići na više načina: redovno uklanjanje smeća iz domova ili sa javnih mjesta, ograđivanje lokacija za prikupljanje i odlaganje smeća, kontrola nad uklanjanjem leševa i iznutrica, upotreba kanti koje sprečavaju hranjenje životinja (npr. kante sa teškim poklopcima) ili stavljanje kanti van dohvata životinja, edukacija ili sprovođenje mjera kako bi se spriječilo nekontrolisano bacanje smeća (slučajno hranjenje pasa) i da se zaustavi namjerno hranjenje pasa na određenim lokacijama.

Takođe, u narednom periodu planirano je vršiti dezinfekciju i deratizaciju na području oko Azila kako bi se smanjilo širenje prenosivih bolesti. U cilju zaštite životne sredine predlažemo postavljanje kanti za odlaganje psećeg otpada.

Nosilac aktivnosti: Opština Kotor, DOO "Komunalno Kotor"

Rok realizacije: Kontinuirano

IX MONITORING I EVALUACIJA PLANA

Kontinuirano sprovođenje monitoringa i evaluacije je od velikog značaja kako bi se procijenila uspješnost Plana i planirale dalje aktivnosti.

Praćenje i ocjenjivanje Plana važno je zbog:

- procjene stanja kako bi se pokazalo u kojoj mjeri Plan ostvaruje svoje ciljeve;
- prepoznavanje problema i poboljšanja sprovođenja uspješnih mjera djelovanja;
- poređenja uspješnosti metoda koje se koriste na različitim lokacijama i u različitim situacijama, pod pretpostavkom da su metode standardizovane;
- redovnog usklađivanja/ažuriranja Plana.

Opšti indikatori koje treba pratiti su:

- veličina populacije pasa, rasprostranjenost i gustina;
- zdravlje i dobrobit pasa u ciljnoj populaciji (fizičko stanje, stanje kože, povrede ili šepavost);
- ukoliko se primjeni program CNR pse koji su njime obuhvaćeni;
- učestalost zoonoza kod životinja i ljudi;
- broj ugriza pasa;
- broj uhvaćenih i udomljenih pasa;
- stav i ponašanje zajednice prema psima i odgovornost vlasnika.

Za potrebe monitoringa i evaulacije postoje mnogi izvori informacija koji se mogu koristiti, uključujući:

- povratne informacije iz lokalne zajednice (sastanci, upitnici ili ankete itd.);
- dokumenta i mišljenja relevantnih stručnjaka (veterinara, ljekara i institucija koje sprovode zakone);
- mjerenja i procjene broja i kondicije pasa (direktna posmatranja i procjena broja i gustine populacije).

O rezultatima sprovođenja Plana lokalne uprave izvještavaju Upravu i Savjet za zaštitu životinja, najkasnije do 30.aprila tekuće, za prethodnu godinu.

Uprava izvještava Vladu Crne Gore jednom godišnje o relizaciji plana, najkasnije do 30. juna tekuće, za prethodnu godinu.

X LITERATURA

- 1) Zakon o zaštiti dobrobiti životinja ("Sl. list CG", br. 14/08, 47/15)
- 2) Zakon o veterinarstvu („Sl. list CG”, br. 30/12, 48/15, 57/15, 52/16, 43/18)
- 3) Zakon o komunalnim djelatnostima („Sl.i list CG“, br. 55/16, 74/16, 02/18 i 66/19, 140/22)
- 4) Zakon o identifikaciji i registraciji životinja („Sl. list RCG”, br. 48/07, „Sl. list CG”, br. 73/10, 40/11, 48/15)
- 5) Pravilnik o načinu identifikacije pasa i mačaka („Sl. list CG”, br. 60/18)

- 6) Pravilnik o načinu vođenja registra i izdavanju pasoša za kućne ljubimce („Sl. list CG” br. 53/15, 28/17)
- 7) Pravilnik o uslovima za nekomercijalno kretanje kućnih ljubimaca („Sl. list CG”, br. 42/16)
- 8) Pravilnik o načinu držanja opasnih pasa ("Sl. list CG", br. 31/17)
- 9) Pravilnik o bližim uslovima koje treba da ispunjavaju pansioni i skloništa za napuštene životinje („Sl. list Cme Gore", br. 28/15)
- 10) Pravilnik o mjerama za sprječavanje pojave, utvrđivanje, suzbijanje i iskorjenjivanje bjesnila kod životinja („Sl. list CG", br. 53/11)
- 11) Odluka o osnivanju zajedničkog Skloništa za smještaj i zaštitu napuštenih i izgubljenih pasa sa područja Opštine Kotor i Opštine Tivat ("Sl. list CG", opštinski propisi br. 4/10)
- 12) Odluka o kućnim ljubimcima na teritoriji Opštine Kotor ("Sl. list CG" br. 10/10, 29/14, 39/17)
- 13) Program za kontrolu populacije pasa u Crnoj Gori
- 14) Izvještaj – Azil Kotor
- 15) OIE-Terrestrial Animal Health Code 2009, Chapter 7.7. Guidelines on straydog population control
- 16) Rezultati ispitivanja sprovedeni u kontekstu OIE Platforme za dobrobit životinja u Evropi, <http://rpawe.oie.int/index.php?idz4>
- 17) ICAM, Dog Population Management Guidelines

XI AKCIONI PLAN

Cilj: Uspostavljanje održivog sistema za kontrolu populacije pasa u opštini Kotor				
Aktivnosti i mjere		Nosilac aktivnosti	Iznos sredstava	Period realizacije
1.Usvajanje Lokalnog plana za kontrolu populacije pasa				
1.1.	Usvajanje Lokalnog Plana	Opština Kotor	0,00€	I kvartal 2024
1.2.	Implementacija usvojenog Lokalnog Plana	Opština Kotor, DOO "Komunalno Kotor" - Sklonište, Veterinarske ambulante, NVO	U okviru Planom predviđenih mjera	2024 - 2029
1.3.	Redovno ažuriranje postojećih lokalnih propisa u skladu sa zakonskim okvirom iz oblasti zaštite dobrobiti životinja	Opština Kotor	0,00€	2024 - 2029
2. Identifikacija i registracija pasa				
2.1.	Izvršiti identifikaciju, registraciju i vakcinaciju svih preostalih pasa na teritoriji opštine Kotor	Veterinarske ambulante, Uprava, Vlasnici pasa, DOO "Komunalno Kotor" - Sklonište, NVO	0,00€ (12,50€/pas - registracija)	Kontinuirano

2.2.	Brojanje uličnih (bezdomnih) pasa	Opština Kotor, DOO "Komunalno Kotor" - Sklonište, Veterinarske ambulante, NVO	3 000€	Kontinuirano
2.3.	Kontrola sprovođenja identifikacije i registracije pasa	Komunalna policija, Služba za inspeksijske poslove, Veterinarska inspekcija	1 500€ (nabavka čitača)	Kontinuirano
3. Kontrola razmnožavanja pasa				
3.1.	Sterilizacija/kastracija vlasničkih pasa	Vlasnici pasa, Opština Kotor, Veterinarske ambulante	M – 50€; Ž – 90€ 2 000€/godina - 10 000€ ukupno (Opština subvencionira 50% sredstava/pas za sterilizaciju do isteka zaliha)	Kontinuirano
3.2.	Sterilizacija/kastracija pasa lutalica	DOO "Komunalno Kotor" - Sklonište, Veterinarske ambulante, NVO, iz donacija	M – 25€; Ž – 45€ Iz redovnog finansiranja Skloništa	Kontinuirano
4. Unapjeđenje uslova u skloništu za napuštene pse				

4.1.	Unaprjeđenje uslova u skloništu za napuštene pse	DOO "Komunalno Kotor" - Sklonište, Opština Kotor, Opština Tivat, NVO, iz donacija	Iz budžeta Opštine Kotor i Opštine Tivat u skladu sa odobrenim projektima, iz donacija	2024-2029
4.2.	Osnovati Info službu za prijavu izgubljenih pasa i udomljavanje napuštenih pasa	DOO "Komunalno Kotor" - Sklonište	Iz redovnog godišnjeg finansiranja Skloništa	2024 -2029
4.3.	Uspostaviti i redovno ažurirati elektronsku bazu podataka u Azilu u koju će se unositi svi podaci o pristiglim psima	DOO "Komunalno Kotor" - Sklonište	Iz redovnog godišnjeg finansiranja Skloništa	Kontinuirano
5. Obuka				
5.1.	Sprovoditi obuku za radnike zaposlene u skloništu (hvatanje i prevoz pasa, smještaj pasa, upravljanje skloništem, vođenje evidencije i analiza podataka)	Uprava, DOO "Komunalno Kotor" - Sklonište, NVO	Iz redovnog godišnjeg finansiranja Skloništa	Kontinuirano
5.2.	Sprovesti obuku za brojanje uličnih pasa, hvatanje i identifikaciju pasa (upotreba čitača)	Uprava, Komunalna policija, Služba za inspekcijske poslove DOO "Komunalno Kotor" - Sklonište	2 500€	2024 (Kontinuirano)
6. Edukacija i podizanje svijesti o odgovornom vlasništvu				
6.1.	Informisanje javnosti putem medija, mjesnih zajednica itd. o odgovornom vlasništvu, identifikaciji i registraciji, obaveznoj vakcinaciji, pojavi zoonoza,	Opština Kotor, DOO "Komunalno Kotor" - Sklonište, Ministarstvo prosvjete - predškolske i školske	0,00€	Kontinuirano

	liječenju pasa, komunalnoj higijeni itd.	ustanove, Veterinarska služba, NVO, lokalni mediji		
6.2.	Sprovoditi edukaciju u vrtićima i u osnovnim školama o odgovornom vlasništvu i ponašanju pasa	DOO "Komunalno Kotor" - Sklonište, Opština Kotor, NVO, iz donacija	2 500€	Kontinuirano
6.3.	Kampanja za promociju udomljavanja pasa i odgovornog držanja pasa	DOO "Komunalno Kotor" - Sklonište, Opština Kotor, NVO, iz donacija	3 000€	Kontinuirano
6.4.	Održavanje "Dana otvorenih vrata" u Azilu u saradnji sa lokalnim veterinarima u vezi udomljavanja pasa, čipovanja, vakcinacije, sterilizacije i izdavanja pasoša	DOO "Komunalno Kotor" - Sklonište, Opština Kotor, lokalni veterinari, NVO	2 500€	2 puta godišnje
7. Saradnja sa lovačkim udruženjima				
7.1.	Saradnja sa lovačkim udruženjima u dijelu kontrole populacije lovačkih pasa (sastanci, promovisanje obavezne identifikacije, registracije i vakcinacije protiv bjesnila lovačkih pasa)	Opština Kotor, lovačka udruženja	0,00€	Kontinuirano
8. Smanjenje učestalosti ugriza pasa				
8.1.	Praćenje broja ugriza pasa i tretmana postekspozicijske profilakse, primjena pojačanih kaznenih odredbi	Opština Kotor, Dom zdravlja Kotor, MUP, Komunalna policija, Služba za inspeksijske poslove	0,00€	Kontinuirano

9. Kontrola životne sredine

9.1.	Kontrola životne sredine: upravljanje otpadom - onemogućavanje pristupa ili uklanjanje izvora hrane napuštenim životinjama i psima lualicama, napr. na odlagalištima smeća i na pristupima klanicama, postavljanje kanti za otpad sa poklopcima	DOO "Komunalno Kotor"	U okviru redovnih aktivnosti Komunalnog preduzeća	Kontinuirano
9.2.	Vršiti dezinfekciju i deratizaciju na području oko Azila kako bi se smanjilo širenje prenosivih bolesti	Opština Kotor	U okviru DDD poslova	Kontinuirano
9.3.	Postavljanje kanti za odlaganje psećeg otpada	DOO "Komunalno Kotor"	U okviru redovnih aktivnosti Komunalnog preduzeća	2024-2029

Tabela 2. Prijave građana Službi inspekcijskih poslova i Komunalnoj policiji							
Godina podnošenja prijava		2020		2021		2022	
Opis prijave		Broj prijava	Lokacija	Broj prijava	Lokacija	Broj prijava	Lokacija
1.	Neuslovno držanje psa	4	Dobrota, Prčanj, Risan	8	Dobrota, Perast, Grbalj, Muo, Risan, Stari grad	4	Stari grad, Risan, Škaljari
2	Pas bez vlasnika (psi lualice)	6	Dobrota, Dragalj, Pržice, Radanovići, Sv. Stasije	5	Gradski park, Perast, Kamp, Škaljari, Bigova		
3	Vlasnički pas bez povodca na ulici / agresivan pas	4	Dobrota, Perast, Muo, Sv. Stasije	4	Sv. Stasije, Sv. Vrača, Dobrota, Lastva Grbaljska		
4	Napad psa na ljude	2	Dobrota, Škaljari	3	Risan, Dobrota	3	Dobrota, Perast, Sv. Stasije
5	Prijave zbog dovođenja psa na javnim kupalištima	2	Morinj, plaža Ploče	1	Plaža Trsteno	2	Bigovo, plaza Ploče
6	Ostavljanje štenadi na ulici	2	Dobrota, Grbalj			2	Trojica, Dobrota
7	Prijave zbog laveža i buke koju prave psi	1	Škaljari			3	Perast, Dobrota, Prčanj
8	Prijave zbog štete koju prave psi					2	Dobrota, Radanovići
9.	Prijave zbog neprijatnih mirisa i fekalija koje potiču od pasa					2	Morinj, Radanovići
10.	Napad psa na drugog psa					1	Dobrota